

Kjøbenhavns
Universitets Historie

fra 1537 til 1621

af

Holger Fr. Rørdam.

Udgivet af den danske historiske Forening.

Tredie Del.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1873—77.

Der var dog nær atter kommet Misforstaaelse mellem Resen og hans spagfærdige theologiske Kollega, da den førstnævnte gik videre i sin sejrrige Kamp mod theologiske Modstandere. Inden nemlig hans egen Sag var klaret, tog han fat paa den tidligere omtalte M. Niels Michelsen Aalborg, hvem han undte en alvorlig Korrektion for det Brev, hvori han havde udtalt sin Sympathi for Kocks Bestræbelser og sin Misbilligelse af Resens Læremaade. En Anledning hertil blev, om vi saa maa sige, greben ved Haarene, da Resen af en Ven i Jylland blev gjort opmærksom paa, at Aalborg i en udførlig Forklaring af Johannes's Aabenbaring, som han i Aaret 1611 havde udgivet, og i Fortalen angaves for approberet af det theologiske Fakultet, havde udtalt et Haab om, at Hedninger, som ikke her i Livet havde haft Lejlighed til at komme til Troen, dog ved Guds Naade kunde blive salige, i Henhold til Aab. 7,9. Resen saa heri den ham saa forhadte kalvinske Lære om Guds absolute Raadslutning, og da han ogsaa mente, at Skriftet ikke var rettelig approberet af Fakultetet, var han ikke sen til at indgive en Klage til Regjeringen. Dette

quid sapere monuerat Resenius, dat. Hafniæ d. 3. April 1614. Haandskriftet fandtes i sin Tid i Biskop L. Harboes Bogsamling og er benyttet af Zwergius, Sjæl. Cleresi, S. 146—7. En smuk, fossisk Afskrift findes endnu i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 1461. 4to. Som Prøve paa Stilen kan Begyndelsen her hidsættes: «Magnas tibi ago gratias Clarissime et Doctissime D. D. Johannes Reseni, amice, frater et collega plurimum semper honorande et amande, quod de phrasi quadam, quæ in Physica Christiana, superiore anno a me publicata, extat, amice imo fraterne me admonueris, quod sane ingentis beneficii loco æstimandum perpetuo censuerim. Nihil igitur de tuo singulari candore et benevolentia addubito, quin quo egomet tuam hanc admonitionem, animo æquissimo lubens acceperim, eodem hanc meam qualemcunque extemporaneam non gravatim sit exceptura».

havde til Følge, at der den 25de Maj 1614 udgik kongelig Befaling til Biskop M. Povl Mortensen i Lund om at indstevne Præsten i Helsingborg, M. Niels Michelsen til at møde i Konsistorium for Kjøbenhavns Universitet og der gjøre Regnskab for sin Adfærd¹⁾.

Retten holdtes den 8de Juni 1614 i Konsistorium. Ifølge den kongelige Befaling var Biskoppen fra Lund ogsaa tilstede som Dommer, skjønt det vistnok er faldet ham tungt nok at være med til at forøge Resens let forudseelige Triumf over den ellers vel fortjente Præst, hvis første Skridt havde været ydmygt at bede sin mægtige Modstander om Forladelse. Paa Kongens Vegne mødte Nicolaus Eggebrecht, Sekretær i det tydske Kancelli, som Aktor i Sagen. Anklagens første Hovedpunkt var, at M. Niels Michelsen havde fremsat en fordømmelig zwingliansk Lærdom ved i sin Fortolkning af Aabenbaringen at udtale sig paa en Maade, som ovenfor er antydet, og at han havde staaet i Ledtog med Kock, som hans Brev til denne beviste. Hertil svarede den anklagede, at det var ham en bitter Sorg, at han havde vakt Hs. Majestæts retfærdige Vrede, og det ved et Skrift, som havde kostet ham saa stor Møje. Den Lære, der lagdes ham til Låst, om Hedningernes Frelse uden Troen paa Kristus, havde han forøvrigt aldrig, i de 25 Aar han havde været Præst, forkyndt offentlig fra Prædikestolen eller ført frem i private Samtaler. Han havde aldrig læst Zwingli, men han havde den bestridte Mening fra Fox. Dog havde han ikke fremsat den som noget vist og urokkeligt, men som en Anskuelse, der næredes af lærde Mænd. Men skjønt han erklærede sig villig til at tilbagekalde, hvad han havde udtalt i sin Bog, og bevidnede, at han misbilligede Kalvi-

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. VI, 596—7.

nisternes Lære om Kristi Person og Sakramenterne, saa kunde han dog ikke negte, at han havde skrevet det fatale Brev til Kock, der ialfald gav det Udseende af, at han ganske billigede dennes Optræden. Uheldigt var det ogsaa for ham, at de «lærde Mænd», som han havde beraabt sig paa, vare Calvinister. Havde han vidst, at Luther paa enkelte Steder i sine Skrifter har udtalt sig paa en noget lignende Maade om Hedningernes Frelse, da havde hans Sag maaske dog faaet et heldigere Udfald, end den nu fik¹⁾. — Det andet Hovedpunkt i Anklagen var dette, at han havde angivet sit Skrift som udgivet med det theologiske Fakultets Approbation, medens Resen mente, at en saadan Godkjendelse deraf ikke var erhvervet. Her var Aalborg imidlertid i Stand til at fremlægge Breve fra D. Kort Aslaksen, der godtgjorde, at han ialfald maatte anlage, at Skriftet var rettelig approberet. D. Kort var ikke sønderlig glad ved at blive paaberaabt som Hjemmel i denne Sag og søgte derfor at fralægge sig Ansvaret, idet han forklarede, at M. Niels Michelsen Aalborg for fem Aar siden havde sendt ham sit Manuskript til Forklaringen af Aabenbaringen; han havde imidlertid ikke læst eller approberet det; men da Forfatteren efter en Tids Forløb havde indfundet sig hos ham for at faa Besked, havde han undskyldt sig med, at han var en ung Theolog, der uden at have hørt Dr. Resens Mening ikke turde afgive nogen Dom i et saa sublimt Emne. Han havde derfor leveret ham Manuskriptet og bedet ham bringe det til Resen, hvad Aalborg ogsaa havde gjort. Efter at det havde ligget hos Resen et halvt Aars Tid, havde denne sendt det til Aslaksen med den mundt-

¹⁾ Se Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. III, 600. Ussing, Kirkeforfatning I, 195.

lige Besked, at han havde gennemgaaet Værket og tillod, at det blev trykt. D. Kort havde da indskrænket sig til at læse noget hist og her i Manuskriptet, hvorpaa det efter Forfatterens Anmodning var sendt til Bogtrykkeren. Den nu udpegede Vildfarelse, bevidnede han helligt, at han ikke var bleven opmærksom paa, end mindre havde billiget. Denne Forklaring, hvorved Resen selv kom til at bære Skylden, for hvad han havde gjort til Gjenstand for en haard Anklage, kunde han imidlertid ikke lade sidde paa sig, og der udspandt sig nu en karakteristisk Forhandling, der viste, at ingen af de højlærde Censorer havde gidet være over at læse det vidtløftige Haandskrift helt igjennem, og at den ene havde stolet paa den anden, noget hvorfor den ulykkelige Forfatter nu maatte undgælde. Thi skjønt han paa den ydmygste Maade bad om Forladelse for sin Forseelse og tilbød at tilbagekalde sine vildfarende Ytringer, saa hjalp det ham dog intet. Det er imidlertid kjendeligt nok, at hans Dommere helst vilde have skaanet ham: thi gjentagne Gange henvendte de sig til Kansleren for gjennem ham at udvirke, at Kongen frafaldt sin Fordring om Dom. Men Kong Christian var siden Sagen med Kock i en saa ophidset Stemning, at han ikke vilde høre noget om Formildelse i den strænge Ret. Enden paa Sagen blev derfor, at M. Niels Michelsen Aalborg som den, der ikke var forbleven i «vore Kirkers» rene Lære, og saaledes grovelig havde forsyndet sig imod Kirkeordinansen, erklæredes for afsat fra sit Præsteembede, «med mindre Hs. Majestæt efter sin medfødte Godhed naadigst vil tilgive ham, der ydmygelig henflyr til hans Barmhjærtighed». Sagen om Fakultets Approbation lod man henstaa uafgjort¹⁾.

¹⁾ Forhandlingerne i Konsistorium ere aftrykte i Ny kirkehist. Saml. VI, 557—603. Dømmen, dat. 10. Juni 1614 er trykt hos Pontop-